

Bozóki Antal magiszter*

A nemzeti kisebbségek védelme - Jogsabályok és gyakorlat

Az Egyesült Nemzetek egyezményeiben és nyilatkozataiban, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia dokumentumaiban, kiváltképpen az 1990. június 29-i Koppenhágai Dokumentumban, a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó számos nemzetközi kötelezettség van.

Az Európa Tanács (ET) tagállamai a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó keretegyezményt egyebek között abból az elhatározásból hozták létre, hogy „saját területeiken védelmezzék a nemzeti kisebbségek fennmaradását”. Eközben figyelembe vették azt is, hogy „az európai történelem megrázkódtatásai megmutatták, a nemzeti kisebbségek védelme alapvető fontosságú kontinensünk stabilitása, demokratikus biztonsága és békéje szempontjából”.

Az ET tagállamai a kisebbségvédelmi keretegyezményben meghatározták „a nemzeti kisebbségek hatékony védelmét, valamint az ezekhez a kisebbségekhez tartozó személyek jogait és szabadságait biztosító és tiszteletben tartandó elveket”, továbbá kötelezettséget vállaltak, hogy ezeket az elveket „nemzeti törvényhozásuk által és megfelelő kormányzati politikával végrehajtsák” – olvasható a keretegyezmény bevezetőjében.

A keretegyezmény 1. cikke határozottan kimondja: „A nemzeti kisebbségek és ezen kisebbségekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik.” Az egyezmény 4/1. cikke által pedig, a felek „kötelezettséget vállaltak arra, hogy minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy számára biztosítják a törvény előtti egyenlőséget és a törvény általi

* *Bozóki Antal magiszter, ügyvéd, Újvidék*

Részlet a szerzőnek a Nemzeti kisebbségek Szerbiában – A nemzeti kisebbségek jogállása és a vajdasági magyarok helyzete című, eddig nyomtatásban meg nem jelent tanulmányából.

egyenlő védelem jogát”. Az 5/2. cikkben pedig elfogadták, hogy „tartózkodnak minden olyan politikától vagy gyakorlattól, amely a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek akaratuk elleni asszimilációjára irányul és védelmezik ezen személyeket minden olyan akciótól, ami a beolvasztásokra irányul”.

A nemzetközi jog egyértelműen védelmezi a nemzeti kisebbségeket, amely elv végül az ET kötelező érvényű keretegyezményében csúcsosodott ki.

1. A nemzeti kisebbségek alkotmány általi védelme

Szerbiában az *alkotmány* és a törvény szempontjából mindenki egyenlő, és mindenki jogosult a hátrányos megkülönböztetés nélküli egyenlő törvényes védelemre. Az emberi és a kisebbségi jogok sérelme esetén mindenkinek joga van bíróság általi védelemre, és a sérelem okozta következmények elhárítására. Vagyis: általánosságban megismétlik a ma már nemzetközileg garantált emberi és nemzeti kisebbségi jogokat.

A szerb alkotmány I. Alapelvek részéhez tartozó 14. szakasz címe „a nemzeti kisebbségek védelme”. Ez a két bekezdéses szakasz a következőképpen hangzik: „Szerbia Köztársaság védelmezi a nemzeti kisebbségeket. Az állam szavatolja a nemzeti kisebbségek védelmét azok teljes egyenjogúsága és nemzeti azonossága megőrzésének érdekében.”

A II. részhez (Alapelvek) tartozó 18. szakasz leszögezi, hogy „az Alkotmányban szavatolt emberi- és kisebbségi jogokat közvetlenül alkalmazzák”, valamint, hogy „az Alkotmány szavatolja, és ezáltal közvetlenül alkalmazza a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályaival garantált, nemzetközi szerződésekkel és a törvényekkel megerősített emberi- és kisebbségi jogokat”.

Ezeknek a jogoknak a megvalósítását törvénnyel csak akkor lehet előírni, (1) ha ezt az alkotmány kimondottan előírja, és (2) amikor ez a jog érvényesítésének feltétele. A törvény azonban nem sértheti a szavatolt jog lényegét. Az első esetben az alkotmány elismeri, hogy bizonyos jogok közvetlenül nem valósíthatók meg és kimondja, hogy azok megvalósításának módját törvény rendezi. Ez nem jelenti kötelezően a jogok korlátozását, habár a tény, hogy az alkotmány a törvényre bizza

valamely jog megvalósításának részletezését, lehetőséget teremt a jog alkalmazási területének szűkítésére.

Az alkotmány 20. szakaszának 1. bekezdése megengedi ugyan a szavatolt emberi- és kisebbségi jogok törvénnyel való korlátozását, „de csak az alkotmányban is megengedett célból, és olyan mértékben, amely a demokratikus társadalomban a korlátozás alkotmányos céljának eléréséhez szükséges, a szavatolt jog lényegének megsértése nélkül”. A korlátozásokat azokban a rendelkezésekben írja elő, amelyekben a vonatkozó jogokról van szó.

Az alkotmány engedélyezi például a mozgás- és letelepedési szabadság, valamint az ország elhagyására való jog törvénnyel való korlátozását, „ha ezt büntető eljárás lefolytatása, a közrend és közérkölc, ragályos betegségek terjedésének megakadályozása vagy a Szerbia Köztársaság biztonságának védelme indokolja” (39. szakasz 2. bekezdés). Ugyancsak engedélyezi a gyülekezési szabadság törvénnyel való korlátozását, „de csak, ha ez a közegészség, közérkölc, mások jogainak vagy Szerbia Köztársaság biztonságának védelme miatt szükséges” (54. szakasz 3. bekezdés).

A 20. szakasz 2. bekezdése azt a fontos rendelkezést tartalmazza, hogy „az emberi- és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető”.

A szakasz 3. bekezdése szerint „az emberi- és kisebbségi jogok korlátozásánál minden állami szervnek, és különösen a bíróságnak figyelembe kell vennie a korlátozott jog lényegét, a korlátozás céljának jelentőségét, a korlátozás jellegét és terjedelmét, a korlátozás és célja közötti viszonyt, valamint azt, hogy ez a cél megvalósítható-e a jog kisebb mértékű korlátozásával”.

Az általános elvekhez tartozik az is, hogy „az alkotmány és a törvény előtt mindenki egyenlő”, és „mindenki jogosult a hátrányos megkülönböztetés nélküli egyenlő törvényes védelemre” (21. szakasz 1. és 2. bekezdés). A szakasz 3. bekezdése a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét tartalmazza.¹ Ugyancsak tilos és büntetendő minden faji, nemzeti és vallási egyenlőtlenség, gyűlölet és türelmetlenség kiváltása és ösztönzése (49. szakasz).

Az alkotmány 5/3. cikke nem engedélyezi – egyebek között – a politikai pártok olyan tevékenységét, amely „a szavatolt emberi- és ki-

¹ Bővebben *lásd* az 1.1. alatt.

sebbségi jogok megsértésére vagy faji-, nemzeti- és vallási gyűlölet szítására irányul”.

Az alkotmány 24. szakasza kimondja, hogy „az emberi élet sértetlen” és betiltotta a halálbüntetést, amelyet a büntető törvénykezés már 2002-ben megszüntetett.

Rendkívüli- vagy hadiállapot kihirdetése idején megengedettek az Alkotmányban szavatolt emberi- és kisebbségi jogoktól való eltérések, de csak a szükséges mértékben. Az eltérési intézkedések nem eredményezhetnek faji, nemi, nyelvi, vallási, nemzeti hovatartozási vagy társadalmi származási alapon történő megkülönböztetést. Az eltérések semmi esetben sem vonatkozhatnak (202. szakasz) az Alkotmány 23. (Emberi méltóság és szabad személyiség-fejlődés), 24. (Életre való jog), 25. (A testi és lelki integritás sérthetlensége), 26. (A rabság, a rabsághoz hasonló helyzet és a kényszermunka tilalma), 28. (A letartóztatott személy iránti bánásmód), 32. (Az igazságos bíraskodásra való jog), 34. (Jogbiztonság a büntetőjogban), 37. (Jogi személyiséghez való jog), 38. (Állampolgársági jog), 43. (Gondolat-, lelkiismeret- és hitvallási szabadság), 45. (Lelkiismereti kifogás), 47. (A nemzeti hovatartozás szabad kinyilvánítására való jog), 49. (A faji, nemzeti és vallási gyűlölet kiváltásának tilalma), 62. (Házasságkötési jog és a házastársak egyenjogúsága), 63. (A gyermekvállalásról való szabad elhatározás joga), 64. (A gyermek jogai) valamint 78. szakaszára (Az erőszakos beolvasztás tilalma).

1.1. Az egyenjogúságot biztosító intézkedések

1.1.1. Az *alkotmány* bevezetőjében kiemeli, egyik kiindulópontja „minden polgár és etnikai közösség egyenjogúsága”. A szerb állam az alkotmány által szavatolja a nemzeti kisebbségek védelmét, azok teljes egyenjogúsága és nemzeti azonossága megőrzésének érdekében (14/2. szakasz).

Az egyenjogúságot biztosító intézkedések közé tartozik továbbá a nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek „a közügyek irányítására és köztisztviselés vállalására” való jogosultsága, a többi polgárral azonos feltételek mellett, valamint, hogy a hatalmi szervekben való foglalkoztatáskor „figyelembe veszik a lakosság nemzeti összetételét és a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek megfelelő részvételét” (77. szakasz).

1.1.2. A nemzeti kisebbségekhez és a többségi nemzethez tartozó személyek közötti „teljes és eredményes egyenjogúság biztosítása érdekében” – a *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* (4. szakasza) értelmében – a hatalmi szervek az alkotmánnyal és törvénnyel összhangban „jogszabályokat, egyedi jogi aktusokat hozhatnak, és intézkedéseket foganatosíthatnak”, s ezek „nem tekinthetők hátrányosan megkülönböztető aktusnak”.

1.1.3. A *Büntető Törvénykönyv* 128. szakasza (az egyenlőség megsértése) három évi börtönbüntetést lát elő annak a személynek, aki más személytől megvonja vagy korlátozza az alkotmány, a törvények vagy egyéb jogszabályok és nemzetközi egyezmények által szavatolt emberi és polgári jogait, annak nemzeti vagy etnikai hovatartozása, valamely fajhoz vagy valláshoz való tartozása, illetve ennek hiánya miatt, politikai vagy egyéb meggyőződése, neme, nyelve, képzettsége, társadalmi helyzete és származása, anyagi helyzete, vagy más egyéb személyi tulajdonsága miatt, vagy ilyen különbözősége által kedvezményben vagy előnyben részesíti. Ha ezt a cselekményt hivatalos személy szolgálata közben követi el, három hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetésben részesülhet.

1.2. A másság tiszteletben tartása és a tolerancia ösztönzése

Az *alkotmányban* külön szakaszt (48.) kapott a másság tiszteletben tartásának ösztönzése és a tolerancia szellemének fejlesztése. Szerbia az oktatás, a művelődési élet és a tájékoztatás terén foganatosított intézkedéseivel ösztönzi polgárainak a nemzeti, kulturális, nyelvi és vallási hovatartozásán alapuló másságának megértését, méltányolását és tiszteletben tartását.

Ugyanezek a területeken az állam kötelezettséget vállalt, hogy serkenti a tolerancia és a kultúrák közötti párbeszéd szellemét, és hatékony intézkedéseket foganatosít a területén élő minden ember közötti kölcsönös megbecsülés, megértés és együttműködés fejlesztése érdekében, etnikai, kulturális, nyelvi és vallási hovatartozásuktól függetlenül (81. szakasz).

Az Európa Tanács Tanácsadó Testülete a Kisebbségvédelmi Kezregeyzménnyel kapcsolatos Szerbiára vonatkozó véleményében (103. bekezdés) úgy értékelte, hogy „a központi hatalmi szervek, Vajdaság AT szerveivel ellentétében, az elmúlt időszakban folyamatosan nem indítottak akciókat, amelyek az etnikai közösségek közötti bizalmat fejlesztették volna”².

1.3. Az egyenlőség elve és a hátrányos megkülönböztetés tilalma

1.3.1. Szerbiában az *alkotmány* tilt minden közvetlen, vagy közvetett, bármely, de különösen a fajon, nemén, nemzeti hovatartozáson, társadalmi származáson, születésen, valláson, politikai vagy más meggyőződésen, vagyoni helyzeten, kultúrán, nyelven, életkoron, lelki- vagy testi fogyatékoságon alapuló hátrányos megkülönböztetést (21/3. szakasz).

Az alkotmány szavatolja a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek törvény előtti egyenlőségét és egyenlő törvényes védelmét (76/1. szakasz), valamint — megismétli a minden, nemzeti kisebbséghez tartozás alapján jelentkező hátrányos megkülönböztetés tilalmát (76/2. szakasz).

Nem tekinthetők megkülönböztetésnek azok a különös intézkedések, melyeket Szerbia foganatosíthat a lényegében nem egyenrangú helyzetben levő személyekkel vagy személyek csoportjával szemben, a többi polgárral való teljes egyenjogúság elérése céljából (az alkotmány 21/4. szakasza).

Ezt a rendelkezést az alkotmány 76. szakaszának 3. bekezdése tovább részletezi és annak összefüggésében értelmezhető, miszerint: „Nem tekinthetők megkülönböztetésnek azok a külön jogszabályok és ideiglenes intézkedések, melyeket Szerbia Köztársaság a gazdaság, a szociális-, a művelődési- és a politikai élet terén foganatosíthat a nemzeti kisebbséghez és a többségi nemzethez tartozó polgárok közötti teljes egyenjogúság biztosítása érdekében, amennyiben az őket különösen érintő kimondottan hátrányos életkörülmények elhárítására szolgálnak.”

² Ljudska prava u Srbiji 2009 – pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava (Az emberi jogok Szerbiában 2009 – jog, gyakorlat és az emberi jogok nemzetközi mércéi), Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2010, 181. o.

Az alkotmány 202. szakasza engedélyezi az emberi- és kisebbségi jogoktól való eltéréseket rendkívüli- és hadiállapot idején, „de csak a szükséges mértékben”. Ezek az eltérési intézkedések azonban „nem eredményezhetnek faji, nemi, nyelvi, vallási, nemzeti hovatartozási vagy társadalmi származási alapon történő megkülönböztetést”.

1.3.2. *A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* 3. szakasza szerint is „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyekkel szemben tilos nemzeti, etnikai, faji és nyelvi alapon a hátrányos megkülönböztetés minden formája”. A hatalmi szervek nem hozhatnak olyan jogi aktusokat, és nem foganatosíthatnak olyan intézkedéseket, amelyek ellentétben vannak ezzel a rendelkezéssel.

1.3.3. A Szerbiai Képviselőház heves vita és a Szerb Pravoszláv Egyház ellenvetéseinek ellenére 2009. március 26-án elfogadta a kilenc fejezetből, vagyis 63 szakaszból álló *a megkülönböztetés tilalmáról szóló törvényt*, amelynek az alkotmány által szavatolt egyelőséget kellene biztosítania.

A törvény kimondja a hátrányos megkülönböztetés általános (4. szakasz) és megnyilvánulási (közvetlen és közvetett) formáinak (6-7 szakaszok) tilalmát, valamint szabályozza a hátrányos megkülönböztetés elleni védelem eljárását. A törvény 3. szakasza szerint „mindenkinek joga van az illetékes bíróság és Szerbia Köztársaság egyéb hatóságai előtt a hátrányos megkülönböztetés ellen hatékony védelemre”.

A diszkrimináció-ellenes törvénynek is nevezett jogszabály az alkotmánynál részletesebben határozza meg a polgárok védelmét. Többek között tiltja a gyűlöletbeszédet (11. szakasz), a háborgató és megalázó eljárásokat (12. szakasz), a polgárok hátrányos megkülönböztetését a hatóságok előtti eljárásban (15. szakasz), a foglalkoztatásban (16. szakasz) és szolgáltatások nyújtásában (17. szakasz), a vallás alapján való hátrányos megkülönböztetést (18. szakasz), a hátrányos megkülönböztetést az oktatásban és a szakmai képzés terén (19. szakasz), a nemi (20. szakasz), vagy szexuális irányultság alapján (21. szakasz), a gyermekek (22. szakasz), az életkor (23. szakasz), a nemzeti kisebbségekhez tartozók (24. szakasz), a különböző politikai nézeteket vallók (25. szakasz), a fizikai és szellemi fogyatékkal élők (26. szakasz), vagy bármilyen más betegségben szenvedő személyek (27. szakasz) hátrányos megkülönböztetését.

A törvény 13. szakasz 1. pontja a hátrányos megkülönböztetés súlyos esetei közé sorolja „az egyenlőtlenség, a nemzeti, faji vagy vallás, nyelv, politikai elkötelezettség, a születés, a szexuális irányultság és foglalkozás alapján való gyűlölet kiváltását és szítását”. A szakasz 4. pontja ide sorolja még a rabszolgaságot, az emberkereskedelmet, az apartheidet, a népiertást, az etnikai tisztogatást és azok hirdetését.

A diszkrimináció-ellenes törvény előírja egy új, független biztosság, az egyenjogúság védelmével megbízott (röviden: egyenjogúsági) biztosság életre hívását is (28. szakasz). A biztosság elsősorban azoknak a polgároknak a törvény rendelkezéseinek megsértésére vonatkozó panaszát fogadja és vizsgálja felül (33. szakasz 1. bekezdés), akik a hátrányos megkülönböztetés miatt érzik sértve emberi jogaikat. Az írásbeli (vagy jegyzőkönyvbe mondott) panaszhoz a hátrányos megkülönböztető cselekményre vonatkozó bizonyítéko(k)at kell csatolni (35. szakasz).

A biztosság először az ügy békés rendezését indítványozza (38. szakasz), vagyis a diszkrimináló és a diszkriminált fél megegyezésében próbál közvetíteni. Kilencven napos határidőn belül véleményt mond arról, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés és erről értesíti a panasztevőt és azt a személyt, aki ellen a panasz benyújtásra került, valamint javasolja a jogsértés elhárításának módját (39. szakasz). Amennyiben a jogsértő nem jár el a biztosság ajánlása szerint, figyelmeztetésben részesül (40. szakasz). Ha pedig további 30 napos határidőben sem hárítja el a sérelmet, a biztosság értesítheti a közvéleményt (42. szakasz). Ez mellett, minden hátrányos megkülönböztetésben részesülő személynek, de a biztosság számára is – a saját nevében, a hátrányos megkülönböztetésben részesült személy beleegyezése alapján és annak költségére (33. szakasz, 3. pont) – jogában áll keresetet nyújtani be a bíróságnál (41. és 43. szakasz).

Az 50-től a 60-ig terjedő szakaszok pénzbüntetés kiszabását irányozzák elő a hatalmi szervekben, nevelési és oktatási intézményekben alkalmazott hivatalos, illetve felelős, valamint a jogi személyek és vállalkozók számára, akik hátrányos megkülönböztetést alkalmaznak.

A törvényt 2010. január 1-jétől alkalmazzák és ennek ellenőrzését az Emberi és Kisebbségügyi Minisztérium végzi (47. szakasz).

Ennek a jogszabálynak a jelentősége még, hogy most már az állami szervek egyetlen képviselője sem hagyhatja figyelmen kívül a hát-

rányos megkülönböztetés eseteit, mivel egy rendkívül részletes fogalomrendszer határozza meg, hogy mi számít diszkriminációnak.³

1.4. A nemzetiségellenes gyűlöletkeltés tilalma

1.4.1. Az *alkotmány* 49. szakasza alapján „tilos és büntetendő minden faji, nemzeti és vallási egyenlőtlenség, gyűlölet és türelmetlenség kiváltása és ösztönzése”.

1.4.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvényben* (7/1. szakasz) a gyűlöletkeltés tilalma viszont csak olyan megfogalmazásban található, hogy – egyebek között – tilos az e törvénybe foglalt jogokkal való olyan visszaélés, amely „nemzeti, faji és vallási türelmetlenség és gyűlölet kiváltására irányul”.

1.4.3. A *Büntető Törvénykönyv* (BT) 174. szakasza szerint (Faji, vallási, nemzeti vagy más alapú tekintélyesértés) „az a személy, aki valamely személyt vagy csoportot nyilvánosan gyaláz, mert bizonyos fajhoz tartozik, a bőre színe, vallási, nemzeti, etnikai hovatartozása, illetve egyéb személyes tulajdonsága miatt, pénzbüntetésre vagy egy évig terjedő börtönbüntetésre ítéltető”.

A BT 317. szakasza külön bűncselekménynek tekinti a nemzeti, faji és vallási gyűlölet és türelmetlenség szítását:

(1.) Azt a személyt, aki nemzeti, faji vagy vallási gyűlöletet vagy türelmetlenséget vált ki, illetve szít a Szerbiában élő nemzeti vagy etnikai közösségek között, hat hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetésre lehet ítélni.

(2.) Amennyiben az 1. bekezdésben előlátott bűncselekményt kényszerítéssel, bántalmazással, biztonságnak a veszélyeztetésével, a nemzeti, etnikai és vallási jelképek gyalázásával, más tárgyának a rongálásával, emlékművek, emlékhelyek, vagy sírhelyek megbecstelenítésével követték el, az elkövető egytől nyolc évig terjedő börtönbüntetésre ítéltető.

(3.) Ha az 1. és 2. bekezdésben leírt bűncselekményt hivatali visszaéléssel, vagy megbízással való visszaéléssel követi el, illetve ha azok elkövetése közben rendbontásra, erőszakra került sor, vagy a Szerbiában élő nemzetek, nemzeti vagy etnikai közösségek együttélésére más

³ Az első egyenjogúsági biztos megválasztása körül bonyodalmakról *lásd*: Pesevszki Evelyn, Talán a második körben, Magyar Szó, 2010. március 9., 5. o.

súlyos következménnyel járt, az 1. bekezdésben lévő bűncselekmény egytől nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel, a 2. bekezdésben lévő bűncselekmény kettőtől tíz évig terjedő börtönbüntetéssel büntethető.

1.4.4. Az *Általános Iskolai Törvény* (65. szakasz) és a *Középiskolai Törvény* (62. szakasz) is a nemzeti vagy vallási türelmetlenség kifejezését a tanulói kötelezettségek megsértésének tekinti, ami miatt nevelési-fegyelmi intézkedés róható ki.

1.5. Az erőszakos beolvasztás tilalma

1.5.1. Szerbiában – az *alkotmány* 78. szakasza alapján – „tilos a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek erőszakos beolvasztása”. Az ilyen cselekményektől való védelmet „törvény szabályozza”.

Az említett szakasz 3. bekezdése, azokon a területeken, ahol hagyományosan és jelentős számban élnek nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, tiltja a lakosság nemzeti összetételének mesterséges megváltozását eredményező intézkedések fogantatását.

1.5.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* (5. szakasza) úgyszintén tiltja a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek erőszakos beolvasztására irányuló minden cselekményt és intézkedést.

2. A nemzeti kisebbségi jogok és szabadságjogok védelme

2.1. A szerzett jogok védelme

2.1.1. Az *alkotmányos* garanciák célja, hogy az „alkotmányba foglalt eltulajdoníthatatlan emberi- és kisebbségi jogok szavatolása az emberi méltóság, és minden egyén teljes szabadságának és egyenlőségének megvalósítását szolgálja, a joguralom elvén alapuló nyílt és demokratikus társadalomban” (az *alkotmány* 19. szakasza).

Az *alkotmány* 20/2. szakasza kimondja, „az emberi- és kisebbségi jogok elért szintje nem csökkenthető”.

Az *alkotmányban* szavatolt emberi- és nemzeti kisebbségi jogokat közvetlenül alkalmazzák (18. szakasz).

2.1.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* 8. (A szerzett jogok védelmére vonatkozó) szaka-

szának rendelkezése szerint „e törvénnyel nem változnak, és nem szűnnek meg a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek jogai, amelyeket e törvény hatályba lépése előtt alkalmazott jogszabályok, valamint a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság által aláírt nemzetközi szerződések alapján szereztek”. Ez a megfogalmazás azt kellene, hogy jelentse, hogy a szerb állam szavatolja a törvény meghozatala előtti nemzeti kisebbségi jogok elért szintjét.

2.2. A kisebbségi jogok megsértésének tilalma

2.2.1. Szerbiában, az *alkotmányban* és a nemzetközi jog általánosan elfogadott szabályaival szavatolt, a nemzetközi szerződésekkel és a törvényekkel megerősített, emberi- és kisebbségi jogokat „közvetlenül alkalmazzák” (az alkotmány 18/1. szakasza). E jogoknak megvalósítási módja törvényben előírható, „de csak ha ezt az alkotmány kimondottan előíranyozza, vagy ha ez, természeténél fogva, a jog érvényesítésének feltétele, a szavatolt jog lényegének megsértése nélkül” (18/2. szakasz).

A kisebbségi jogok megsértésének tilalma (az alkotmány 5. szakasza szerint) a politikai pártok olyan tevékenységének tilalmában is megnyilvánul, amely – egyebek között – „a szavatolt emberi- és kisebbségi jogok megsértésére vagy faji-, nemzeti- és vallási gyűlölet szítására irányul”.

Az Alkotmánybíróság betilthatja azt az egyesületet, melynek tevékenysége a szavatolt emberi- és kisebbségi jogok megsértésére vagy faji, nemzeti illetve vallási gyűlölet szítására irányul (az alkotmány 55/4. szakasza).

2.2.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* 22. szakaszának címe a Kisebbségi jogok megsértésének tilalma. A szakasz megfogalmazása viszont csak arra vonatkozik, hogy „a nemzeti kisebbségek által lakott területeken tilosak az olyan intézkedések, amelyek megváltoztatják a lakosság nemzeti összetételét, és amelyek megnehezítik a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogainak gyakorlását és érvényesítését”. Más kisebbségi jogok megsértéséről a szakasz nem tesz említést.

2.2.3. A szerbiai *büntető törvényhozás* is több bűncselekményt lát elő a kisebbségi jogok megsértésének, hátrányos megkülönböztetésének és a nemzeti kisebbségek elleni gyűlöletkeltés esetére. Így, a *Büntető*

Törvénykönyv XIV. (Az emberi-polgári és szabadságjogok elleni bűncselekmények) fejezetébe tartozó 128. szakasza az egyenjogúság megsértésének, a 129. szakasza a nyelv- és íráshasználati jog megsértésének, a 130. szakasz a nemzeti- és etnikai hovatartozás megsértésének, a 131. szakasz a szabad vallásgyakorlásának és a vallási szertartások végzése megsértésének bűncselekményét, a 153. szakasza pedig az emberi és a polgári jogok bűncselekménye elkövetőinek üldözését stb. látja elő.

2.2.4. *Az újnáci és fasiszta szervezetek illetve egyesületek betiltásáról, valamint az újnáci és fasiszta jelképek és ismertetőjelek használatának tilalmáról szóló törvény* tiltja a faji, nemzeti vagy vallási gyűlölet és a türelmetlenség kiváltását, ösztönzését és terjesztését is (3. szakasz).

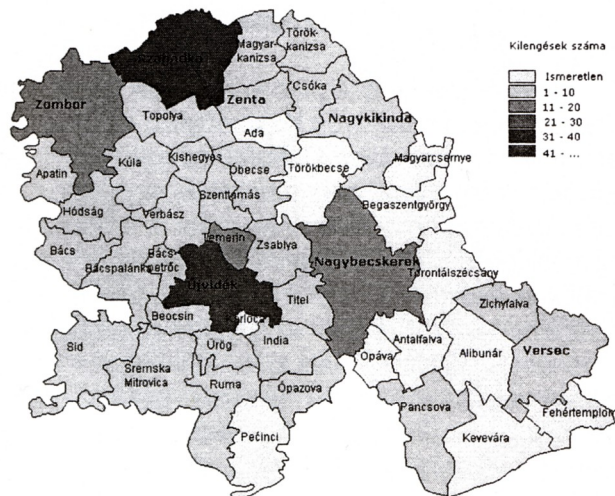
2.3. Magyarellenes cselekmények

A 2000 októberi változások után is folytatódott a kisebbségi jogok durva megszegése és az erőszak. A magyarellenes cselekményeket alapvetően öt kategóriába sorolják: fizikai támadások, verekedések (magyar iskolások zaklatása is), vallási intézmények rongálása, temetők és keresztek rongálása és gyalázása, parolák írása, jelképek rajzolása és pamfletok terjesztése.⁴ Nem szabad szem elől téveszteni azt sem, hogy ezek a „kilengések” csak a jéghegy csúcsát képezik, mivel a nemzeti kisebbségi jogsérelemnek számos más formája is van.

A Szerb Belügyminisztérium adatai szerint 2003. január 1-jétől 2004. június 30-áig, Vajdaságban a magyarokat sértő incidensekből 49 esetben állítható, hogy etnikai indíttatású: 19 katolikustemető rongálás, 12 falfirka vagy röpcédula, 7 templomgyalázás, 4 verekedés, 4 verbális támadás és 3 fizikai tettlegesség. A magyar pártok, civil szervezetek és plébániák feljegyzése szerint sokkal több zaklatás történt nemzetiségi és vallástürelmetlenségi alapon, amit a rendőrség nem vizsgált ki. A bel-

⁴ Bozókai Antal: „Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről, *Létünk*, 4/2005, 19–20. o. Dr. Gábrity Molnár Irén (Népességmozgás – térségünk jövőképe, Aracs – a délvidéki magyarság közéleti folyóirata, 2008. október 23., 14. o.) a magyarellenes cselekményeket három kategóriába sorolja: verekedések (általában magyar iskolások zaklatása), magyarellenes falfirkák és röplapok, illetve temető- és templomgyalázások (sírok felborítása és összetörése, magyarellenes feliratok a sírokon, templomokon, a művelődési házak, színház ablakainak betörése, benzines palackokkal elkövetett gyújtogatások), 14. o.

ügyi szervek szerint 294 esetben nem bizonyítható a nemzeti gyűlölet jelenléte: 129 vagyonsértés és -rongálás (főleg albánok, muzulmánok ellen, a koszovói szerbülözés idején, 2004. március 17-e után); 56 sír- emlékgyalázás, 16 katolikus sír, 14 pravoszláv, 8 egyéb); 42 sértő vagy fenyegető jelszó, jelmondat, szimbólum kiírása és pamfletosztogatás; 20 templomgyalázás (5 katolikus, 2 pravoszláv, 13 protestáns); 7 tettleges- ség; 5 épületrongálás és 1 névtelen fenyegetés⁵.

*Incidensek Vajdaság területén 2003/2004-ben – sötétebb színben
A legtöbb incidens Szabadka és Újvidék, valamint Temerin, Zombor és
Nagybecskerek községek területén volt⁶*

Az Európa Tanács rasszizmus és intolerancia ellenes testületének (ECRI) 2007. december 14-én elfogadott (2008. április 29-én nyilvános- ságra hozott), Szerbiáról szóló jelentése szerint, 2006-ban a Vajdaságban 162 etnikailag motivált incidens került nyilvántartásba⁷.

A szenttamási székhelyű Emberi Jogi Központ (EJK) adatai sze- rint „2003-tól napjainkig (2008. decemberéig – B. A. megj.) 234 ma-

⁵ Dr. Gábrity, az 4-es. jegyzetben idézett írás, 14. o.

⁶ Uo. 15. o.

⁷ Evropska komisija protiv rasizmas i netolerancije: Ivestaj o Srbiji, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Serbia/SRB-CbC-III-2008-22-SRB.pdf>, 29-30 és 41-44. o.

gyarellenes atrocitás és jogsértés van dokumentálva a Délvidéken, ezek közül több esetben a sértettek súlyos vagy életveszélyes testi sérüléseket szenvedtek, egy esetben halálos áldozatot is követelt a támadás. A megtörtént esetek száma azonban ennél jóval nagyobb, ugyanis sok esetben előfordul, hogy a sértettek nem merik bejelenteni az ellenük elkövetett támadást, vagy egyszerűen – a rossz tapasztalatok miatt – értelmetlennek tartják ezt megtenni.⁸

Egeresi Sándor, a Tartományi Képviselőház elnöke *Ivica Dačić* szerbiai belügyminiszter 2009. február 27-i újvidéki látogatása alkalmával elmondta, hogy „a belügyminisztertől megtudta, hogy a nemzetek közötti incidensek száma az utóbbi időben csökkent”, mivel 2007-ben 197, 2008-ban pedig 171 esetet jegyeztek fel”. A belügyminiszter 2010. október 1-jei értékelése szerint Vajdaságban kedvezőbb a biztonsági helyzet, 26 százalékkal (104-ről 77-re) csökkent az etnikai és vallási indíttatású incidensek száma, az összehasonlítási alap pedig a 2009-es év első nyolc hónapja.⁹

A kisebbségi jogsérelmek és a kisebbséghez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki nem is tudja. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek, vagy éppen azért, mert megfenyegették őket, hogy mi történik velük, ha erről szólnak.

A magyarellenesség ott a legerőteljesebb, ahol a szerbség lélekszáma az utóbbi tizenöt évben látványosan megnőtt, ám ennek ellenére

⁸ Kiss Rudolf: Magyar veszély Bácskában!, *Magyar Szó*, 2008. december 13–14., 17. o.

⁹ Varjú Márta, 197 helyett 171, *Magyar Szó*, 2009. február 28., március 1., 1. és 5. o. *Ivica Dačić* belügyminiszter és *Egeresi Sándor*, a tartományi parlament elnöke (2010. augusztus 24-i belgrádi találkozója alkalmával – B. A. megj.) elégedettségét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a Belügyminisztérium jelentése szerint Vajdaságban a nemzetek közötti incidensek száma 25 százalékkal csökkent az előző évhez képest. Az elégedettséget szolgáltató adat a Vajdaság biztonsági helyzetét taglaló jelentésből származik, emelte ki a belügyminiszter, aki szerint a rendőrség nagyban érdekelt, hogy minél több, valamely kisebbséghez tartozó polgár jelentkezzen a rendőrség kötelékébe. Ugyanakkor *Egeresi* kiemelte, hogy az incidensek csökkenéséhez nagyban hozzájárultak a belügyminisztérium és a tartományi parlament közös programjai és akciói is [Diósi Árpád: Nyugodtabban alhatunk?, *Magyar Szó*, 2010. augusztus 25., 5. o. és Vajdaság biztonságosabb lett, <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=tukor&id=3646>, 2010. október 1. (20:32)].

az adott terepen még mindig jelentős számú magyar él. A sovinizta életérzés viszont ezt nem tudja elviselni. Zavarja a magyar beszéd, zavarja a magyar zene, a magyar felirat, a magyar zászló, egyszóval minden, ami arra emlékezteti, hogy előtte itt már mások is éltek, sőt: itt is akarnak maradni, és ehhez még mindig elegenden vannak. A Vajdaságban jelenleg három olyan település van, ahol a fenti okok miatt gyakori az etnikai töltetű incidens: Temerin, Szabadka és Óbecse, noha ez utóbbiról a híradásokban ritkábban hallunk, mivel mind a rendőrség, mind a helyi politika egyelőre hatékonyan leplezi a dolgokat.¹⁰

Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség, erősödött a nemzeti türelmetlenség és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, különösen észlelhető a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése. Az elkövetők ellen a legtöbb esetben továbbra sem indítanak bünvádi és szabálysértési eljárást, ha pedig indítanak az rendre enyhe büntetéssel, vagy még azzal sem fejeződik be. Ezért nem véletlen, hogy a magyarverések kárvallottjai sokszor nem vállalják a feljelentéssel járó újabb megpróbáltatásokat. Zomborban például a 2008. év elején a nemzeti és faji türelmetlenséget szító incidensek közül mindössze egy esetben született elmarasztaló ítélet, annak ellenére, hogy több elkövetőt azonosítottak és azonnal elkaptak a rendőrök. Többjüket azért nem ítélték el, mert „még nem töltötték be a 14. életévüket vagy, mert nem volt elegendő bizonyíték”¹¹.

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött Vajdaságba, amelyet Doris Pack asszony vezetett, majd a 2005. szeptember 29-i Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt” és azonnali – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – hatékony fellépésre szólította fel (az akkor még) Szerbia és Montenegró hatóságait, valamint javasolta, hogy küldjenek EU megfigyelőket (EUMM) a térségbe.

¹⁰ Csorba Béla: A magyarellenes incidensek okairól – még egyszer, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, VIII. évf. 162. szám, 2010. augusztus 8.

¹¹ Egy ítélet, Magyar Szó, 2009. január 5., 16. o.

„Ne bántsátok a magyart!” jelszóval 2005. október 15-én békésen és incidensek nélküli tiltakozó megmozdulásra került sor Szabadkán, mert a rendőrség és az igazságszolgáltatás nem végzi hatékonyan munkáját. A tiltakozáson mintegy négyszáz békés szándékú, fegyelmetlenül viselkedő, többségében délvidéki magyar polgár volt jelen. A felszólalók maximálisan a probléma lényegét érintették beszédeikben, és határozottan állást foglaltak a magyarság sérelmére elkövetett atrocitások ellen. Az akciót a Civil Mozgalom emberi jogokkal foglalkozó műhelye kezdeményezte (amelyből később megalakult az Emberi Jogi Központ).¹²

Az események háttérének felderítésére a 2005. november 2-án létrehozott szerb kormánybizottság – ismereteim szerint – a mai napig nem ült össze, vagy ha összeült is, jelentését mindeddig nem terjesztette a nyilvánosság elé.

Szerbiában még mindig létezik az etnikai vagy vallási kisebbségek elleni hangulatkeltés jelensége, ezt a légkört egyebek között politikusok és sajtószervek táplálják – állapította meg a 2008. április 29-én nyilvánosságra hozott jelentésében az Európa Tanács rasszizmus-ellenes testülete (ECRI).¹³

Ha látszólag kevesebb atrocitás is történik, az nem azért van, mert megnőtt a közbiztonság, hanem mert a magyar fiatalok – ha csak tehetik – hétvégenként elkerülik a frekvenciált helyeket (pl. a szabadkai korzót vagy Temerin szűkebb központját), vagyis kiszorúlnak a perifériára, illetve testi épségük megőrzése érdekében egyszerűen otthon maradnak. Nem kétséges: a délvidéki magyar fiatalok egyfajta terror alatt élnek.¹⁴ A nagybecskereki Civil Fejlesztési Központ (CRCO) is – a 2008. november 5-i közleményében – komoly aggodalmát fejezte ki a Bácskából érkező etnikai incidensekről szóló mind gyakoribb informá-

¹² A rendezvény utólagos értékelését lásd a http://www.humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=view&id=164&Itemid= honlapon.

¹³ CRI(2008)25, forrás: MTI, <http://www.hhrf.org/hhrf/index.php?oldal=329>, http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/2-Country-by-country_approach/Serbia/Serbia_CBC_3.asp, Hangulatkeltés a kisebbségek ellen Szerbiában, MTI, Magyar Szó, 2008. április 30., 2. o.

¹⁴ Szenttamási Emberi Jogi Központ: Hajrá magyarverők!?, Magyar Szó, 2008. november 1., 2., 15. o.

ciók miatt, valamint követelte a hatóságtól, hogy derítse fel az eseteket, és büntesse meg az elkövetőket.¹⁵

Vajdaságról és az itt élő magyarok helyzetéről tartott közmeghallgatást az EP brüsszeli épületében 2009. április 1-jén Becsey Zsolt és Tőkés László európai parlamenti képviselő, „Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament?” címmel. A magyarokat ért atrocitások kivizsgálására 2005-ben küldött európai parlamenti vizsgálóbizottság jelentését annak elkészülte óta nem mutatták be, ez indokolta a fórum megtartását.¹⁶

Az Európai Parlament ún. mini-plenárisának ülésén, 2010. március 24-én, Tőkés László erdélyi képviselők – nem első esetben – a vajdasági magyarok védelmében emelte fel a szavát. Napirend előtti felszólalásában arra kérte Jerzy Buzek európai parlamenti elnököt, hogy határozottan lépjen fel a szerbiai „magyarelles terrorizmus” leállítására érdekében.¹⁷

2009. január 1-jétől 2010 augusztus elejéig az alábbi, nyilvánosságra került ismertebb magyarelles támadások/bűncselekmények és jogsértések történtek¹⁸:

2009

Január 28. – A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) szabadkai körzeti szervezete közleményben hívta fel a figyelmet arra, hogy a szabadkai közigazgatásban erőteljesen csökken a magyarnak, mint egyik hivatalos nyelvnek a használata.

Január 30. – Szabadkán leégett az Ifjúsági Központ irodája a Strossmayer utca 24/4 szám alatt. A VIFÓ és a VaMaDiSz több mint tízéves munkája veszett oda. A tűz oka hivatalosan még ismeretlen.

¹⁵ CRCD/CDCS: Povodom indicija o jačanju međunacionalnih tenzija u Bačkoj uz obnavljanje rasprave o preradi prošlosti (A bácskai nemzeti felszültségek erősödésének jelei kapcsán, a történelem átdolgozásáról szóló viták megújulása mellett), www.cdcs.org.yu

¹⁶ Elfeledte-e a Vajdaságot az Európai Parlament?, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, VII. évf. 46. szám, 2009. április 3. *Lásd* a mellékletben a 2.1.2.8. alatt.

¹⁷ A szerbiai magyar nemzeti közösség védelmében, Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL VIII. évf. 62. szám, 2010. március 26.

¹⁸ Az áttekintés sajtójelentések alapján készült. A részleteket és a forrásokat *lásd* az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület honlapján: <http://www.argus.org.rs>

Január 31.–február 1. – Temetőgyalázás a Csóka községhez tartozó Hódegyházán: A temetőgyalázók több síremléket ledöntöttek, a vázakat lerugdosták, a virágokat, koszorúkat szétdobálták, sőt egy kriptát is fölfeszítettek. A falu lakossága értetlen döbbenettel áll az eset előtt.

Február 10. – Vojvodina srbima! – Napolje sa mađarima, azaz Vajdaság a szerbeké, kifelé a magyarokkal! Ez a szöveg olvasható Újvidéken a Felszabadulás sugárút 32. számú épületének oldalsó falán, a sarok és a szomszédos újságos bódé között, a Betánia felé vezető járda mellett.

Február 23. – A Nagy Sándor Műemlékvédő és Hagyományápoló Egyesület értesítése szerint a futaki úti katonatemetőben vandál módon a hatóság immár huszadik alkalommal tarolta le a honvéd sírokra, az 1944/45-ben áldozatul esett civil magyarokra való megemlékezésül elhelyezett 100 fakeresztet.

Március 17. – Megtámadták meg Zomborban Balog Eliot (16) bezdáni középiskolást a társai. Eliot az autóbusz-állomás felé tartott, amikor hét-nyolc szerb fiú megtámadta. Amikor utolérték, egyikük egy bokszerral az arcába csapott. A fiú az ütéstől a földre rogyott, betört egy kirakatot, de nem vesztette el az eszméletét, így sikerült elmenekülnie.

Március 27. – A szabadkai belügyi titkárság betiltotta a magyarországi Pokolgép népszerű rock együttes szabadkai hangversenyét. A koncertet a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM) egyik tagja szervezte (volna). Este 11 óra körül Temerinben magyar fiatalok egy csoportja (5-6 fiú) a központban található pékségbe igyekezett, amikor egy körülbelül 15 fős társaság támadt rájuk. A szerb nemzetiségű fiatalok először „csak” azt követelték, hogy Koszovóval kapcsolatos szlogeneket skandaljanak („Kosovo je Srbija” – „Koszovó Szerbia”). Mivel a magyar fiúk nem engedelmeskedtek, előkerültek a bokszerek és néhány sörösüveg. Legsúlyosabb sérüléseket K. Cs. középiskolás fiú szenvedte el, akinek vágások keletkeztek a fején, a homloksérülését pedig varni is kellett.

Március 29. – Reggelre ismeretlen tettesek megrongálták a temerini tájház előtt álló, eredetileg még a 19. században állított római katolikus keresztet, sőt a bádogból készült Krisztus-corpust is megpróbálták letépni, ám ez valami miatt nem sikerült nekik.

Április 1. – Reggelre nemzeti gyűlöletet szító falfirka jelent meg a temerini Kókai Imre Általános Iskola központi épületének Tanító utcai

(Učiteljska) oldalfalán. „Mađari u Mađarsku” (azaz Magyarországra a magyarokkal) – üzenté az ismeretlen tettes az egy tannyelvű magyar iskola diákjainak és pedagógusainak, meg velük együtt minden magyar-nak.

Április 5. – Valamivel két óra után Szabadkán a Korzón sétált négy barát, három fiú és egy lány, amikor minden előjel és ok nélkül mintegy öt fiatal támadt rájuk. A magyar fiatalok elbeszélése szerint a támadók hasonló korúak, 20 és 25 év közöttiek lehettek. A sértettek elmondták lehetséges, hogy a támadás oka az lehetett mert magyarul beszélgettek, mert ugyanazon az éjjelen az egyik szórakozóhely előtt, a város szűk központjában, ahová főleg magyar fiatalok járnak, valószínűleg ugyanez a társaság provokált és bántalmazott néhány magyar fiút.

Május 16. – „Halál a Magyarokra” és „Szerbia” szövegű graffitik jelentek meg az észak-vajdasági Topolyán egy óriásplakáton.

Május 20. – Irodánk ablaka alá cirill betűkkel kiírták a „SRPSKA BAČKA TOPOLA” feliratot. E feliratot, mely az elmúlt hétvégén több más nemzeti türelmetlenséget szító falfirkával egyszerre jelent meg Topolya központjában, eltávolítjuk, hogy ne zavarja polgáraink többségét – nyilatkozta a Vajdasági Szociáldemokrata Liga községi szervezetének elnöke, Vékony Károly.

Június 6. – Hódegyháza újabb sírrongálás nyomait észlelték a polgárok. Az új temetőben néhány sír boltozatát beszakították.

Június 15. – Vojlovicán, Pancsova egyik helyi közösségének falán a nemzeti kisebbség ellen gyűlöletet keltő szövegeket örökítették meg, az aláíró, vagyis a magát tettesnek megjelölő szervezet a Nemzeti Arcvonal neonáci szervezet. Az alkotás egy része a kisebbség elűzésére szólít fel, de a tettesek odarajzoltak egy horogkeresztet is.

Június 19. – Két magyar fiút, Szabó Róbertet és Horváth Csabát bántalmazták Újvidéken, Szabó Róbertet súlyosan, aki hét napig fekvődött a kórházban. A támadás csak azért érte őket, mert magyarul beszéltek a városi buszon, amellyel a tartományi székváros központjába igyekeztek. A negyven-negyvenöt év körüli támadó először csak sértegette őket rájuk parancsolva, hogy Szerbiában csakis szerbül beszélhetnek. A fiatal emberek először figyelmen kívül hagyták fenyegetőzéseit, majd megjegyezték, hogy szerintük Szerbia szabad ország, amelyben mindenki anyanyelvén beszélhet, illetve úgy, ahogy akar, s visszavágtak: „ki

magá, hogy ezt megtiltja nekünk”. A verbális támadást azonban tettelesség követte.

Éjszaka fél 11-től hajnali 2 óráig tartó, aljas és gyáva leszámolásban P. Petar, aki Horgoson már másokkal is összetűzött, egyébként Horvátországból idemenekült (a helybeliek szerint frusztrált) szerb valójában előre kitervelte Sz. Zoltán megveretését és három szerbkeresztúri és egy horgosi szerb napszámosával kilesték a sértettet, s a saját földjén csaptak le rá. Öten egy ellen! A nemzeti alap sem hiányzott, hiszen a megfélemlítés, az erőfölény, a dominancia hangján keményen ráparancsoltak Sz. Zoltánra, hogy szerbül beszéljen, ne magyarul!

Július 2. – Két csuklyás személy éjjel betört a tordai plébániára, pénzt követeltek, bántalmazták, majd megkötözték msgr. Bú Andrást.

Július 7. – A nagybecskereki kerületi ügyészség erőszakos viselkedés miatt vádat emelt Aleksandar Krstić (21) és Branislav Žegarac (22) csentai, valamint Branko Tintor (31) és Aleksandar Vukotić (21) perlaszi lakosok ellen. Aleksandar Krstić emellett nemzeti, vallási és faji gyűlöletszítás miatt is felelni fog. A vádirat szerint a négy fiatal 2008. december 11-én arra kényszerítette Vida Józsefet és Jovica Vrbaškit, hogy menjenek velük a csentai Fáraó italozóba. Amint betértek a létesítménybe, Krstić elkezdte fenyegetni Vidát, hogy majd leszúrja „mert követeli Vajdaságot”, közben szidta annak magyar anyját, pofozta, és arra kényszerítette, hogy a pravoszláv módon vessen keresztet. Az erőszakoskodóhoz csatlakozott Žegarac, Tintor és Vukotić, rátámadtak nem csak Vidára, hanem Vrbaškira is. Mindkettejük testére és fejére több ütést mértek kézzel és lábbal.

Július 14. – Reggelre kirabolták a palicsi Mária, Világ Királynője plébániatemplomot és meggyalázták a Vissy család kriptájában lévő egyik koporsót.

Július 25. – A nagybecskereki ombudsmanhelyettes a proklamált és a gyakorlatban megvalósított kisebbségi jogok közötti különbségre hívta fel a figyelmet.

Július 31. – Ismeretlen személyek megcsúfították az 1944-es zentai atrocitások áldozatainak emlékművét. Annak betonrészét, déli és nyugati oldalát, illetve az egész kopjafaegyüttest tartó vaskengyelt firkálták

Augusztus 4. – A többségében szerbek lakta Beodra település névtábláján valakik fekete festékkel lemázolták a Beodra feliratot. A másság elfogadásának hiányával, a magyarellenességgel lépten-nyomon találkozhatunk Bánátban, de sajnos a Vajdaság más vegyes lakosságú településein is.

Szeptember 1. – Dr. Vladimir Ilić, a nagybecskereki székhelyű Civil Társadalom-fejlesztési Központ (CRCD) igazgatói bizottságának elnöke a helyi ombudsmanhoz fordult, követelve a polgárok jogainak a védelmezőjétől, hogy kezdeményezze a latin írásmódnak a hivatalos használatba való visszahozását.

Szeptember 12. – Éjjel, Szabadka központjában újabb magyarverés történt, melynek négy fiatal esett áldozatul, köztük egy lány is. A fiatalok nem szenvedtek komoly sérüléseket, de traumaként élték meg az esetet, és bár a rendőrségen nem akartak feljelentést tenni, vállalták, hogy nyilvánosságra hozzák a velük történeteket, mert szerintük a magyar fiatalok helyzete tarthatatlan.

Szeptember 12. – Reggelre ismeretlen tettesek ledöntötték a szabadkai evangélikus templom előtt álló Luther-szobrot a talapzatával együtt. A rongálást az evangélikus istentiszteletre igyekvő hívek vették észre. A rendőrség a délelőtti órákban végezte el a helyszínelést.

Szeptember 20. – Hajnalban Bezdánban az utcán megtámadták a szerbiai kajakválogatott két tagját, Tibor Mártát (26) és Major-Kubik Renátát (26). A kajaknégyes két tagja könnyebb sérüléseket szenvedett, de még így is le kellett mondaniuk az edzéseket, illetve a Csatornákról szóló nemzetközi konferencián való részvételt, ahol Bezdánt és Zombor várost, valamint a bezdáni Dunav kajakklubot képviselték volna. A lányokat megtámadó körtési (Rastina) és gádori (Gakovo) fiatalemberek ellen a rendőrség szabálysértési feljelentést tett.

Szeptember 24. – A szabadkai rendőrségnek sikerült azonosítania a szeptember 12-én éjjel Szabadka központjában történt verekedésben résztvevőket. A rendőrségi közleményben az áll, hogy az állításokkal ellentétben bizonyítást nyert, hogy nem nemzeti lapon történt a fiatalok közötti összetűzés. A verekedés minden résztvevője ellen szabálysértési eljárást indítanak, az esetről pedig jelentés készítenek a szabadkai kerületi Ügyészségnek.

Szeptember 25. – Szabadka központjában ismeretlen tettesek egy lakóház falán a fényképen olvasható becsmérő, sértő kijelentéssel örökítették meg a magyar nemzetről kialakított véleményüket.

Október 8. – Megint megrongálták Csúrogon, a sintérgödörnél az 1944 őszén ártatlanul kivégzett, a megtorlások áldozatául esett szeretteik emlékére felállított fakeresztet. Ez alkalommal szinte minden éghető elégett a kereszt környezetében.

Ismeretlen tettes az újvidéki Futaki úti katolikus temetőben sírgyalázást követett el, közölte a belügyi osztály. Az újvidéki rendőrség közleménye szerint egy síremléken félbetörték a keresztet, és annak egyik darabját a kápolna bejárata elé dobták.

November 14. – Kishegyesről déli irányban utazva újfajta térfoglalásra figyelhet föl az ember: gombamód nőnek ki a földből az új pravoszláv templomok. Lehetetlen nem észrevenni ezt a jelenséget, hiszen a török-kor után újjátelepült vidékünkön tájidegen elemként hatnak ezek a bizánci építészeti hagyományhoz visszanyúló, modern, kupolás szerbtemplomok. A korábban épült pravoszláv egyházi építményeket, melyek a neobarokk stílus, a kordivat jegyében épültek, csak az avatott szem tudta megkülönböztetni a hasonló kinézetű katolikus, református és evangélikus templomoktól. Tájidegenségük miatt érzékelhetjük térfoglalásnak ezeket az új szerbtemplomokat.

December 6. – Puskás Tibor, a temerini I. helyi közösség tanácsának elnöke mély sajnálattal közölte – és az eset kapcsán tiltakozását fejezte ki –, hogy ismeretlen tettes vagy tettesek letörték a helyi közösség épületének homlokzatára kitűzött vajdasági magyar nemzeti közösség zászlajának rúdját, a zászlót pedig elvitték.

December 10. – Két fiatal lány kereste fel a Magyar Szó napilap szerkesztőségét, hogy beszámoljanak egy incidensről, mely az egyik szabadkai szórakozóhelyen történt velük. – Mi lányok hárman voltunk, és a nagy tömeg miatt megálltunk az egyik asztal mellett, ahol egy pár állt. Gondoltuk, ott maradunk, hiszen ez egy nyilvános buli volt, és éppen ott találtunk helyet. Ez nagyon zavarta a lányt, aki az asztalnál állt a fiújával és azt akarta elérni, hogy elmenjünk onnan. Először verbálisan támadott ránk, sértegetett minket, sőt mivel hallotta, hogy magyarul beszélgetünk, erre is durva megjegyzéseket tett, majd többször a hátamba vágott. Próbáltunk nem reagálni a provokációra, de megfutamodni sem

akartunk, ezért továbbra is ott maradtunk, hiszen jogunk volt ott lenni – meséli az egyikük.

December második hetében még mindig négy tankönyvük hiányzik a magyar tagozatokon tanuló hetedik osztályos diákoknak. Vészesen közeledik az első félév vége, és még mindig nincs olyan fontos, nehéz tantárgyaktól könyvük, mint a matematika, földrajz, kémia. Bár a képzőművészet tankönyv, a földrajz munkafüzet és a fizika feladatgyűjtemény hiányát is bizonyára megérik ezek a magyar diákok.

December 26. – A karácsonyi éjféli mise ideje alatt ismeretlen tettes, vagy tettesek betörték a kishegyesi plébániára. A betörők azonban nem találtak se pénzt se egyéb értékeket.

2010

Január 4. – A szabadkai Kerületi Bíróság felmentette gyilkossági kísérlet és nemzeti gyűlöletkeltés vádja alól Slobodan Đorđevićet (21) és Luka Tubićot (20). A két fiatalt azzal vádolták, hogy 2008. április 19-én hajnalban azért támadták meg Komjáti Attilát és barátnőjét, Lillát Szabadka központjában, a Szabadegyetem parkolójának közelében, mert magyarul beszéltek, azt követően pedig valaki hasba szúrta Attilát, akit életveszélyes sérülésekkel vittek a Szabadkai Közkórházba.

Január 9. – A 2009-es év vége előtt – előzetes bejelentés nélkül – minisztériumi rendelettel megszüntették a muzslyai anyakönyvvezetői hivatal munkáját. Aztán a helyi tanács közbenjárására január 4-től a hivatal újra megnyílt, de a gyerekek anyakönyvvezetését és a halotti bizonyítványok kiállítását ezentúl már a városban kell elvégezni. Ezek után Muzslyán házasságot sem lehet kötni, amivel több, mint egy évszázados hagyomány van megszűnőben.¹⁹

¹⁹ Hosszas huzavona és a tartományi jogvédő-helyettes közbenjárása után Muzslyán újra lehet házasságot kötni, mint ahogyan több mint egy évszázadon keresztül. Az esketést a városházán kell bejelenteni, amely alapján az adott napon az anyakönyvvezető kiviszi az anyakönyvet Muzslyára és megtartja az esküvőt. Magyar nyelven és külön fizetség nélkül. Egy kérdés azonban megválaszolatlan maradt: kinek volt érdekében megbolygatni egy több mint egy évszázados hagyományt? [K. I. (Újra) esketnek Muzslyán, Magyar Szó, 2010. október 16., 5. o.]

Január 13. – Reggelre Temerinben több magyarelles falfirka jelent meg – derül ki a Magyar Remény Mozgalom dél-bácskai és szérmérségi körzeti szervezetének közleményéből.

Január 16. – Az Újvidéken 2009. június 7-én este 7 órakor a Futaki utcán megvert Szabó Róbert és Horváth Csaba ügyében nem indult eljárás. Sajtóhír szerint a kerületi ügyész ugyanis „elállt a nemzeti gyűlölet szítása bűncselekmény alapján való vádtól, és csupán a súlyos testi sértés okozása kapcsán benyújtott feljelentésen dolgozik tovább”. Az ügyész „a két sértett kijelentését nem fogadta el, nevezetesen, hogy igenis ez úgy kezdődött, hogy nemzeti alapon sértegette őket az idősebb szerb férfi az autóbuzson”.

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) közleménye szerint éjszaka Temerinben újabb magyarverés történt. Nemzeti hovatarozása miatt provokálták, majd brutálisan megverték a Pálma cukrászdából a főutcán egymagában hazafelé tartó H. H. (1984) helybeli lakost. A fején és a szemén elszenvedett sérülései miatt a fiatalembert az újvidéki kórházba kellett vinni. Állapota javult, már otthon tartózkodik.

Január 17. – A rendőrség példamutató gyorsasággal előállította H. H. három támadóját. Most még csak az a kérdés, hogy indul-e ellenük eljárás, és ha az meg is történik, milyen büntetésben részesülnek? Sajnos több korábbi példa tanúsítja, hogy a magyarok kárára elkövetett bűncselekmények elleni hatósági fellépés nem következetes és a résztvevői ellen leginkább nem indítanak eljárást. Ha pedig bíróság elé is kerülnek, az elkövetőket gyakran a legenyhébb büntetésekkel sújtják, vagy felmentik.

Január 23. – Éjjel Temerinben magyar fiatalembert vert meg szerb huligánok egy csoportja. L. Márk (1987) fejét, szemét célozták ütésekkel, és olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy a Vajdasági Klinikai Központ sürgősségi osztályán kellett ellátni sebeit.

Január 29. – A temerini rendőrség bűnvádi feljelentést tett nyolc személy ellen azzal az alapos gyanúval, hogy erőszakosan léptek fel L. Márk ellen könnyebb testi sértést okozva neki. Ez olvasható az újvidéki rendőrség közleményében. A közleményből az is kiderül, hogy csak az iniciálékkal, illetve csak keresztnévvel megnevezett gyanúsítottak január 24-én több ütést mértek kézzel és lábbal is a fiatalember fejére és teste más részeire. A tettesek a gyanú szerint: Dražen Đ. (20), Aleksandar K. (18) és a kiskorú R. M. (17), N. P. (17), B. G. (17) és A. D. (17).

Február 5. – A temerini rendőrség bűnvádi feljelentést tett két kiskorú ellen, amiért megverték két ugyancsak helybeli fiataalt. A feljelentés szerint erőszakos magatartást tanúsítottak. A rendőrségi feljelentés nem említi a támadás indítékát. A Beta híre szerint az incidens még január 9-én történt. A rendőrségi közlemény részletezi, hogy a két áldozat könnyebb sérüléseket szenvedett.

Február 7. – Hajnalban ismeretlen tettesek megkísérelték kidönteni a temerini Lukijan Mušicki Művelődési Tájékoztatói központ képtára előtt, a 2009-ben közmegelegedésre felállított szobrot. Baranyi Károly „Fésülködő lány” elnevezésű szobra komolyan megrongálódott. A rendőrség elvégezte a helyszínelést és vizsgálatot indított a vandálok felkutatására.

Február 8. – Az újvidéki rendőrség hivatalos jelentést adott ki a temerini Lukijan Mušicki Művelődési Tájékoztatói Központ képtára előtt felállított Fésülködő lány elnevezésű szobor megrongálódásának körülményeiről. A jelentésben a következők áll: „A helyszínelést elvégző rendőrök megállapították, hogy a gipszszobor félbetört és hátradőlt, majd fényképeket készítettek a helyszínről, és mintát vettek a szoborból. Magán a szobron, illetve annak környékén semmilyen nyom nem utal arra, hogy a műalkotást erőszakkal rongálták volna meg, és a szemtanúk vallomása sem utal erőszakos cselekedetre. A nyomokból és a körülményekből ítélve a szobor megrongálását az azon az éjjel uralkodó zord időjárási viszonyok: az alacsony hőmérséklet és az erős szél okozta.”

Február 11. – Reggelre Temerin központjában több ellenséges hangvételű, lényegében a magyarok ellen uszító falragasz jelent meg, amelyre a polgárok hívták fel a figyelmet, közölte Csorba Béla, a VMDP temerini körzeti szervezetének elnöke. Az elmondottakhoz még hozzáfűzte, hogy falragasz a „szerb testvéreket és a szerb nővéreket” szólítja meg, mondván, hogy „hív bennünket a haza” és arra hivatkozik, hogy Szerbia egész területén, de Temerinben különösen veszélybe kerültek a szerbség jogai. Az aláírás nélküli iromány hivatkozik arra, az egyébként valótlan tényre, hogy a közelmúltban a 64 Vármegye mozgalom tagjai megverték öt szerb fiatalembert.

Február 24. – Hajnalban ismeretlen tettesek több vandál cselekedeteket hajtottak végre Óbecsén, az alsóvárosi városrészben. Nem hivatalos értesülések szerint az elkövetők először egy autót gyújtottak fel, ami egy garázsban állt, majd egy másik gépkocsit égettek el a nyílt ut-

cán, végül pedig az alsóvárosi katolikus temetőben rongáltak meg néhány sírt.

Március 17. – Molnár Edvard fotója Szabadkán, a tolerancia városában készült. „Szabadka Búzlik a magyaroktól”. Ez a kép fogadja azokat, akik a Vasútállomásra igyekeznek a Raichle Ferenc nevét viselő parkon keresztül.

Március 18. – Délután fél öt táján három általános iskolás magyar fiú a főutcán kerékpározott, amikor az út túloldaláról váratlanul minden ok nélkül rájuk támadt a 18 éves S. R., és ököllel fültövön vágta a 13 éves ifjú Guszton Andrást, aki az ütéstől biciklijéről lezuhant és könnyebb zúzódásokat szenvedett. A szerbül beszélő elkövető azon nyomban kereket oldott, de Guszton András polgármesternek köszönve Temerin központjában a rendőrök egy órán belül előállították. S. R. a kihallgatás során beismerte tettét, s ellene pénteken (március 19-én – a szerz. megj.) szabálysértési eljárás indult.

Május 11. – Traian Pancarichan, nagybecskereki ombudsman-helyettes közleményben tett megjegyzést arra, hogy a május 8-án kihelyezett táblán csak szerb nyelven írták ki a Köztársaság tér új nevét, amely ezentúl dr. Zoran Đinđić nevét viseli. A törvény szerint ugyanis a szerb nyelven kiírt szöveg után vagy alatta ki kellett volna írni azt a hivatalos használatban levő kisebbségek nyelvén is. Vagyis a szerb mellett magyar, román és szlovák nyelven. Pancarichan feltételezi, hogy mulasztásról van szó, ezért azt reméli, hogy az önkormányzat illetékesei kellőképpen reagálnak és kihelyezik a többnyelvű táblát.

Június 5. – Délután újabb támadás érte a temerini Szirmai Károly Magyar Művelődési Egyesület épületét Másfél év után ismeretlen tettesek ismét a bejárati ajtót rúgták be olyan erővel, hogy az ajtó deszkái betörték a bejárati halba. A rendőrök fényképet és jegyzőkönyvet készítettek a bezúzott ajtóról.

Június 20. – Éjjel megrongálták a palicsi adventista templom 25 méter hosszú kerítését. A kerítést egész hosszában kitörték, a bejárati kiskaput teljesen kiütötték, a kétszárnyú kaput tartó vasszerkezetet pedig kigömbítették.

Július 10-11. – Mintegy 1500 vajdasági, magyarországi és romániai fiatal vett részt az Egyesült Magyar Ifjúság (EMI) hétvégi, magyarkanizsai rendezvényén. A helyszínt a tábor ideje alatt rendőrök biztosították és igazoltatták a résztvevőket. A magyarkanizsai EMI-tábor

szervezői szerint semmi oka sem volt az erődemonstrációnak. Incidens nem történt, de a lakosságot sikerült megfélemlíteni. A szerb hatóságok nem engedték be a leginkább várt és legnagyobb népszerűségnek örvendő zenekart, a Kárpátiai tagjait. Magyarokanizsán azt mondták, utoljára a NATO-bombázások idején láttak annyi rendőrt a kisvárosban, mint azon a hétvégén. Nem volt véletlen a karhatalom erődemonstrációja. Itt tartották ugyanis az EMI-tábort, amelynek kapcsán az Újvidéki Antifasiszta Akció (AFANS) elnevezésű szervezet már napokkal ezelőtt nyilvános felhívást tett közzé, hogy a hatóságok ne engedjék meg a „fasiszta zenekarok orgiáját” Magyarokanizsán. A Vajdasági Szociáldemokrata Liga és a Szerb Megújódási Mozgalom is elítélte a még meg sem tartott rendezvényt. *Strahl Zoltán*, az EMI vezetője a július 12-i sajtótájékoztatón azt mondta: ellenséges fogadtatásban volt részük a horgosi határátkelőn. Személyes poggyászaikat átkutatták, ruhájukat lefoglalták.²⁰

Július 19. – A sokat emlegetett többnyelvűség Nagybecskerekén továbbra is messze van az egykor virágzó gyakorlattól. Ezt bizonyítja Traian Pancarichan polgári jogvédő-helyettes legújabb jelentése is. Vagyis a proklamált és a valós helyzet továbbra is összeférhetetlen: A Toša Jovanović Népszínházban, a Városi Népmúzeumban, a Városrendezési Igazgatóságban, a Vízművekben, a Köztisztasági és Temetkezési Közvállalatban, a Piacok és Parkolók Közvállalatban és az Iskoláskor előtti intézményben egy év sem volt elegendő arra, hogy kihelyezzék a többnyelvű névtáblákat.

Augusztus 1. – Szabadkán a a Dinko Zlatarić és a Ptuj utca sarkán levő ház kerítésén, falán, illetve nagykapuján magyarokat becsmérő feliratok („Mrš u Mađarsku” és ettől még sértőbb feliratok) jelentek meg hajnalban. Az első felirat azon a kerítésen, illetve kapun olvasható, amely a CMH irodával szemben található, úgyhogy nem tudni, az üzenet csak a háziaknak szól, vagy nekik és a környékbeli magyaroknak egyaránt.

Augusztus 14. –A Pannon RTV jelentette, hogy Szabadkán rendőrök sértegették a Szent István-napi központi rendezvény plakátjait ra-

²⁰ *Lásd még* Szögi Csaba: A Kárpát-medencében romantikus az erőszak és Elfogadhatónak tartja-e Ön azt, hogy Vajdaságban olyan zenekarok lépjenek fel mint a Romantikus Erőszak és a Kárpátia, Magyar Szó, 2010. július 19., 4. o. és Mihájlovits Klára, Diósi Árpád: Diplomáciai botrány a Kárpátia miatt?, Magyar Szó, 2010. július 22., 7. o.

gasztó fiatalokat. A Vajdasági Magyar Szövetség aktivistái szerint a rendőrök igazoltatták őket, majd egy civil autóból egy egyenruhás rendőr kikiabálta társának, hogy állítsa falhoz és lője le őket. A fiatalok elmondása szerint az is elhangzott, hogy bevihetnék őket a rendőrállomásra és ott fejbe löhetnék őket. A hírt *Pál Károly*, a VMSZ ügyvezető alelnöke erősítette meg.

Augusztus 25. – Ivica Dačić belügyminiszter és Egeresi Sándor, a tartományi parlament elnöke kedden elégedettségüket fejezték ki a nemzeti indíttatású incidensek 25 százalékos csökkenése miatt, közölte a szerb belügyminisztérium. A két tisztségviselő a belgrádi találkozójukon kiemelte, hogy a vajdasági etnikai incidensek száma jelentősen csökkent, s közös érdek, hogy Szerbia valamennyi polgára biztonságban éljen egyenrangú polgárként.

Szeptember 24. – Pásztor István, a VMSZ elnöke 2010. augusztus 16-án bűnvádi feljelentést tett a szabadkai rendőrség két ismeretlen munkatársa ellen, akik halállal fenyegették meg a VMSZ Szent István-napi plakátokat ragasztó aktivistáit. Kedden (szeptember 21-én) a Belügyminisztérium, majd szerdán (szeptember 22-én) a szabadkai belügyi titkárság arról értesítette a Vajdasági Magyar Szövetség elnökét, hogy felderítették a tettesek kilétét és saját hatáskörön belül fegyelmi eljárást indítottak ellenük.

Október 16. – Visszautasította az ügyészség a Vajdasági Magyar Szövetség indítványát, amelyben arra kérték az illetékeseket, hivatalból indítsanak eljárást a rendőrök ellen, akik augusztus 10-én aktivistáikat szidalmazták. Az ügyész magyarázata szerint ez a konkrét eset nem hivatalból üldözendő cselekedet.

Október 22. – Visszautasította az ügyész a VMSZ második feljelentését is, amelyet a rendőr ellen tett, aki a gyanú szerint augusztus 10-én azzal fenyegette meg a VMSZ két aktivistáját és egy önkéntest, hogy falhoz állítaná és föbe lőné őket. Rankov Branislav, a Szabadkai Alapfokú Ügyészség ügyésze aláírásával ellátott dokumentum megérkezett a VMSZ szabadkai irodájába. A rendőr ellen indított eljárás mindeddig nem zárult le, holott harminc nap alatt le kellett volna folytatni.

Október 25. – A temerini fiatalok kegyelmi kérvényéről is szó volt napirend előtt a magyar parlamentben, írja az MTI. Az LMP-s Szabó Tímea a temerini magyar elítéltek ügyében emelt szót. Felidézve a történeteket kiemelte: „a drákói szigor”, amivel a fiatalokra összesen 61

évet kiróttak, mindenkit megdöbbsentett. Az ítélet azért is érthetetlen, mert senki sem tudta visszaidézni, pontosan mi történt, s az eljárás számos alapvető nemzetközi jogi normákat sértett. Egyetlen lehetőség maradt, ez az államelnöki kegyelem, ami azonban még nem került Boris Tadić elnök asztalára – mutatott rá. Hivatkozva arra, hogy Szerbia kiemelten számít a magyar támogatásra uniós csatlakozásakor. Kérte: a magyar kormány és az államfő tegyen meg minden lehetséges diplomáciai lépést az államelnöki kegyelem érdekében. Németh Zsolt külügyi államtitkár üdvözölve a képviselő felszólalását és fontos elmozdulásnak tartotta a nemzetpolitika és a magyarországi liberalizmus kapcsolatában, hogy egyetértés van abban, a határon túliaknak is vannak emberi jogaik, s ezért fel kell lépni. A kegyelmi kérvény, amelyet egy éve nyújtottak be, nagyon fontos esély, ez a vajdasági magyar politika és Magyarország teljes támogatását élvezi. Nagyon pozitívan hatna a kétoldalú kapcsolatokra, ha pozitív elbírálás születne, ennek a legfelsőbb szintű tárgyalásokon több alkalommal hangot adtak.²¹

2.4. Bírósági és alkotmánybírósági jogvédelem

Az alkotmányos rendelkezések és jogszabályok mellett, a nemzeti kisebbségek (és jogaik) védelmében fontos szerepe van a bíróságoknak, az Alkotmánybíróságnak és a tartományi, illetve köztársasági jogvédőnek (ombudsmannak) és egyéb intézményeknek is, valamint az emberi jogvédő civil szervezeteknek.

2.3.1. Bírósági jogvédelem

2.3.1.1. A szerb *alkotmány* szerint az alkotmány és a törvény előtt mindenki egyenlő, mindenki jogosult a hátrányos megkülönböztetés nélküli egyenlő törvényes védelemre (21. szakasz).

Az emberi- és kisebbségi jogok és szabadságjogok védelme szempontjából fontos az alkotmányos elv is, amely szerint „mindenkinek joga van bírósági védelemre, ha megsértették, vagy megvonták tőle valamely, alkotmányban szavatolt emberi- és kisebbségi jogát”, valamint „a sérelem okozta következmények elhárítására” (22/1. szakasz).

²¹ <http://www.vajdasagma.info/cikk.php?ar=vajdasag&id=10771>, Október 25. [14:38].

Az alkotmányban szavatolt szabadságjogok és jogok védelme céljából „a polgárok jogosultak nemzetközi intézményekhez fordulni” (22/2. szakasz).

Az alkotmány szavatolja továbbá az egyenlő jogvédelmet és a jogorvoslatra való jogot a bíróságok és egyéb állami szervek, a közmegbízattal felruházott személyek, valamint az autonóm tartomány és a helyi önkormányzatok szervei előtt. Ez azt is jelenti, hogy mindenki jogosult fellebbezést vagy más jogorvoslatot benyújtani a jogairól, kötelezettségeiről vagy törvényen alapuló érdekéről döntő határozat ellen (36. szakasz).

A bíróság megakadályozhatja az információk és eszmék tájékoztatási eszközök általi terjesztését, ha ez szükséges a faji, nemzeti és vallási túrheterogenitás terjesztésének megszüntetésére (50/3. szakasz).

2.3.1.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* 23/1. szakasza bírósági és alkotmánybírósági jogvédelmet biztosít a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára. Ezt a jogvédelmet a törvény „kártérítési kereset benyújtásaként” fogalmazza meg. A keresetet a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai nyújthatják be az illetékes bíróságnál.

2.3.2. Alkotmánybírósági jogvédelem

2.3.2.1. A 2006. évi *alkotmányban* új intézmény az alkotmányjogi panasz (170. szakasz), amely „az állami szervek és közmegbízattal felruházott szervezetek olyan egyedi aktusai és cselekményei ellen emelhető, melyek megszegik, vagy megvonják az Alkotmányban szavatolt emberi- és kisebbségi jogokat és szabadságjogokat, amikor védelmükre már egyéb jogi eszköz nem áll rendelkezésre, vagy ilyen nem is volt előirányozva”. Ennek az intézménynek Szerbiában eddig nem volt hagyománya és csak az elkövetkező időszakban tűnik ki, hogy az Alkotmánybíróság képes-e a kisebbségi jogok védelmének hatékony ellátására.

2.3.2.2. A *nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény* 23/2. szakasza alapján az Emberi Jogi és Kisebbségügyi Minisztérium és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai jogosultak az Alkotmánybíróságnál „alkotmányos panaszt benyújtani abban az esetben, ha értékelésük szerint megsértették a nemzeti kisebbségek jogait és szabadságjogait”.

ségekhez tartozó személyek alkotmányos és szabadságjogát, vagy abban az esetben, ha hozzájuk fordul a nemzeti kisebbséghez tartozó személy, akinek véleménye szerint megsértették alkotmányos és szabadságjogát”.

3. A petícióra való jog

A szerb alkotmány szavatolja a petícióra való jogot: Mindenki jogosult, hogy egyénileg vagy másokkal egyetemben petícióval és egyéb beadvánnyal forduljon az állami szervekhez, a közmegebízattal felruházott szervezetekhez, az autonóm tartomány és helyi önkormányzati egységek szerveihez, és ha igényt tart, ezektől választ is kapjon. Senki sem szenvedhet káros következményeket petíció és egyéb beadvány átadása miatt, az átadott petícióban és egyéb beadványban kifejtett álláspontja miatt, kivéve, ha ezzel bűncselekményt követett el (56. szakasz).

4. Emberi jogvédő civil szervezetek

Az emberi jogvédők és szervezetek világszerte figyelemmel kísérik az emberi jogok állását és a jogsértéseket. Feladatuk az emberi jogi jogsértések áldozatai részére jogi segítség nyújtása, eltitkolt jogsértő esetek felderítése, belföldi és nemzetközi médiumokon keresztül a közvélemény tájékoztatása, az emberi jogi elvek és jogok megismertetése. Ennek az áldozatos munkának az eredményeként a világ közvéleménye és a nemzetközi szervezetek – leginkább az éves jelentések által – tudomást szereznek az emberi jogok és a vonatkozó nemzetközi egyezmények betartásáról, illetve megsértéséről.

Az Emberi Jogi Szervezetek Nemzetközi Szövetségéhez, amelyet 10 szervezet alapított 1922-ben, jelenleg csaknem 100 ország 155 emberi jogi szervezete tartozik. A mai legismertebb ilyen szervezet a Human Rights Watch (HRW), az Amnesty International (AI) és az Emberi Jogok Nemzetközi Helsinki Szövetsége (IHF). A Magyar Emberi Jogvédő Központ Alapítványt (MEJOK) 1994-ben Budapesten alapította Hermann Zsolt György újságíró.

December 9. az emberi jogvédők nemzetközi napja. Ezen a napon azokra emlékeznek, akik hozzájárultak az emberi jogok kiteljesedéséhez.

Szerbiában is számos civil szervezet alakult, illetve foglalkozik az emberi és a kisebbségi jogok védelmével.

A Vajdaságban két – anyagi eszközökkel és támogatásokkal jóformán nem rendelkező – magyar civil szervezet foglalkozik az emberi és a kisebbségi jogok érvényesülésével: az újvidéki székhelyű Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület és a szenttamási Emberi Jogi Központ (EJK).

Úgy az Árgusnak, mint az EJK-nak fontos szerepe van a vajdasági magyarok aktuális helyzetének megvilágításában és problémáinak a szerbiai és a nemzetközi közvélemény elé tárásában. A civil szervezetek és az egyéni publikációk azonban nem helyettesíthetik az intézményes és folyamatos tudományos kisebbségkutatót.

A szerbiai emberi és nemzeti kisebbségi jogi civil szervezetek közül a legismertebbek (abc sorrendben):

4.1. Belgrádi Emberi Jogi Központ²²

A *Belgrádi Emberi Jogi Központ* (Beogradski centar za ljudska prava) azoknak a polgároknak a párton kívüli, nem politikai és nonprofit egyesülete, akik az emberi jogok elméletének és gyakorlatának a fejlesztésében érdekeltek. A Központhoz különböző szakmájú és feladatkörű személyek tartoznak – jogászok és ügyvédek, szociológusok, közgazdászok, írók, tanárok, egyetemisták és üzletemberek.

A Belgrádi Központot 1995-ben alakították és azóta az egyik legjelentősebb szerbiai nemkormányzati szervezetté nőtte ki magát. Tízéves fennállása után emberi jogi képzési központtá alakult. Legfontosabb tevékenységi területe az oktatás, a kutatás, a tudományos és szakmai irodalom gyűjtése és a kiadói tevékenység.

Az emberi jogok fejlesztéséhez való hozzájárulása elismeréseként a Központ 2000-ben Bruno Kreisky díjban részesült. Tudományos és oktatási tevékenysége által a Központot felvették az Emberi Jogi Intézmények Szövetségének (Association of Human Rights Institutes).

4.2. Humanitárius Jogi Alap²³

²² A <http://www.bgcentar.org.rs/> honlap alapján.

²³ A <http://www.hlc-rdc.org/> honlap alapján.

A *Humanitárius Jogi Alap* (Fond za humanitarno pravo, FHP, Belgrád) nemkormányzati szervezet, amelyet azzal a céllal alakítottak 1992-ben, hogy dokumentálja az emberi jogok példátlan megsértéseit az egykori Jugoszlávia területén, amelyeket tömegesen követtek el a horvátországi, boszniai és hercegovinai, később pedig a kosovói fegyveres összetűzések idején.

Az délszláv háborúk befejezése után az Alap a háborúk és a társadalom áldozatainak bemutatására törekedett, hogy kiderüljön az igazság, mi történt velük és a hozzátartozóikkal, hogy érvényesüljön az igazság, hogy megvalósuljon a kárpótlás, úgy az anyagi, mint a jelképes, valamint hogy megvalósuljon a bűncselekmények megismételhetetlenségére való jog, ami az ismert elkövetők eltávolítását jelenti az állami intézményekből és a hatalomból.

4.3. Jogászok Emberi Jogi Bizottsága²⁴

A *Jogászok Emberi Jogi Bizottságát* (Komitet pravnika za ljudska prava, YUCOM, Belgrád) 1997-ben alakították a Jogászok Jugoszláviai Emberi Jogi Bizottsága néven, mint a polgárok szakmai, önkéntes, nem kormányzati szervezetét, akik az emberi jogok védelme és az általánosan elfogadott civilizációs mércékkel, a nemzetközi egyezményekkel és a belső joggal összhangban való fejlesztése érdekében társultak. Az egyesület 2001. december 5-én vette fel a mai nevét.

A Bizottság tevékenységét az emberi jogok és szabadságok eszméje és gyakorlata fejlesztése, az ezekről való tudás terjesztése érdekében tevékenykedik, segítséget nyújt azoknak, akiknek a jogai veszélyben vannak, együttműködik azokkal az egyesületekkel, amelyek a polgári, politikai, emberi és szakszervezeti jogok fejlesztésével foglalkoznak, valamint céljai megvalósulása érdekében más tevékenységeket is szervez.

4.4. Szerbiai Emberi Jogok Helsink Bizottsága²⁵

²⁴ A <http://www.yucom.org.rs/> honlap alapján.

²⁵ A http://www.helsinki.org.rs/serbian/index_s.html honlap alapján.

A *Szerbiai Emberi Jogok Helsinki Bizottsága* – SZEJHB (Helsinki odbor za ljudska prava u Srbiji, Belgrád), mint az egyik vezető szerbiai nem kormányzati szervezet, az emberi jogok állást az ország gazdasági helyzetének és politikai összefüggéseiben szemléli – ezt a kérdéskört valójában az emberi jogokkal foglalkozó többi szervezettől eltérő módon közelíti meg, ami a rendszeres évi jelentésekben nyilvánul meg. Jelentéseiben nem csak elemzi a politikát és az irányzatokat, amelyek döntően befolyásolják Szerbiában az emberi jogok megvalósítását az előző évben, hanem záradékokat és ajánlásokat is fogalmaz meg.

4.5. Vajdasági Emberi Jogi Központ²⁶

Az újvidéki székhelyű, 2002-ben alakult *Vajdasági Emberi Jogi Központ* (Vojvodanski centar za ljudska prava) a polgárok párton kívüli, nem kormányzati és nem haszonszerző egyesülete.

Fő feladatai és céljai közé tartozik az emberi jogok általános és európai mércéinek ismertetése a polgárokkal, valamint tudatuknak a fejlesztése ezeknek a jogoknak a jelentéséről, az emberi jogok és a joguralmának érvényesülése, az emberi jogok általános és európai standardjainak az alkalmazása, a politikai, társadalmi és gazdasági, valamint a nemzeti kisebbségi jogok fejlesztése, megvalósítása és megfigyelése, a megkülönböztetés, a tolerancia ellenesség és a rasszizmus elleni küzdelem, valamint az egyenlőség ápolása.

A Központ intenzíven foglalkozott a vajdasági nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek képzésével és védelmének lehetőségeivel nemzetközi szinten, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), az Európa Tanács (ET) és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) keretében. Fordítással és olyan kiadványok megjelentetésével is foglalkozik, amelyek ismertetik a kisebbségi jogokat.

4.6. Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület²⁷

Az újvidéki székhelyű *Árgus* 2001. június 15-én alakult, azzal a céllal, hogy figyelemmel kísérje az emberi és nemzeti kisebbségi jogok

²⁶ A <http://www.vojvodina-hrc.org/> honlap alapján.

²⁷ A <http://www.argus.org.rs/> honlap alapján.

megvalósulását a Vajdaságban. Alapvető tevékenységét a kisebbségi, különösen a nemzeti, etnikai és vallási kisebbségek tagjainak kollektív és egyéni jogai megvalósításának területein, úgymint a gazdaság, a kultúra, az oktatás, anyanyelvhasználat, hagyományápolás stb. terén fejti ki. Különös figyelemmel kíséri, elemzéseket készít, és közvélemény-kutatásokat végez, valamint megvitatja és a nyilvánosság elé terjeszti a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósulását Szerbiában és Vajdaságban.

Az egyesület már 2001-ben évkönyvet adott ki, amely már akkor átfogó betekintést adott a vajdasági magyarság helyzetéről, amit a 2002-ben újabb évkönyv követett.

Az Árgus 2004-ben külön évkönyvet adott ki a vajdasági kisebbségek 2003/2004 évi zaklatásáról, amelyet újvidéki tartózkodása alatt Doris Packnak, az EP délkelet-európai kérdésekkel foglalkozó küldöttségnek vezetőjének is átadott (amikor az Európai Parlament ad hoc bizottságával – amelynek tagjai voltak még Jelko Kacin és Becsey Zsolt – 2005. január 28-tól 31-ig a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadásokat és a nemzetek közötti feszültségeket vizsgálta a Vajdaságban), de számos belföldi, valamint külföldi közéleteti személyiségnek és nemzetközi szervezeteknek is eljuttatott.

Az Árgus 2007-ben tanulmánykötet adott ki a Magyarok a Vajdaságban címmel (Újvidék, 2007. július), amely – a kiadványhoz mellékelt CD-n – közli a kisebbségek 2005. és 2006. évi zaklatásait is. A vajdasági magyarság helyzete című kiadvány (Árgus, Újvidék, 2007. november) tartalmazza a 2007. évi zaklatások kronológiáját is (43–92. o.). A tanulmányt megkapta Andreas Gross is, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Monitoring Bizottsága vezetője, amely a kisebbségi jogok szerbiai érvényesítését volt hivatott feltérképezni, amikor 2007. november 26-ától 29-éig Szerbiában tartózkodott.

Az egyesület képviselője 2007-ben – az Amerikai Magyar Baráti Közösség meghívására – több előadást tartott az USA-ban a vajdasági magyarok helyzetéről, majd 2008-ban és 2009-ben részt vett az európai parlamenti képviselők kezdeményezésére Brüsszelben tartott közmeghallgatáson (hearing) is. A meghallgatás célja az volt, hogy áttekintse, miként valódik meg Vajdaság autonómiája és hogyan alakult a nemzeti és etnikai kisebbségek vajdasági helyzete az utóbbi négy évben, emberjogi, gazdasági, jogi, politikai és kulturális-oktatási tekintetben.

Az Árgus honlapján közli a kisebbségi jogokról szóló belföldi és azokat a nemzetközi dokumentumokat, amelyekben Szerbiai részes, valamint ezeknek a jogoknak a gyakorlati érvényesítésével kapcsolatos írásokat is.

Az eddigi gyakorlat folytatásaként, az Árgus folyamatosan készíti a vajdasági nemzeti kisebbségek zaklatási és jogsértési eseteinek kronológiáját is.

4.7. Emberi Jogi Központ²⁸

Az *Emberi Jogi Központot* (EJK) 2006 januárjában hozták létre Szenttamáson.

Legfőbb feladatának „a délvidéki magyarságot ért jogsértések felkutatását és dokumentálását tartja, illetve minden törvény adta lehetőséget kihasználva küzd a Kárpát-medencében élő magyarság jogainak minél teljesebb megvalósulásáért”. Későbbi alapítói 2005. október 15-én tiltakozó megmozdulást szerveztek Szabadkán, mivel úgy értékelték, hogy „a délvidéki magyarság egyre inkább a kitaszítottság és az ellehetetlenítés állapotába kerül”.

Az EJK eddig több beszámolót készített a különböző a magyarellenes atrocitásokról és jogsértésekről és nyílt levelekkel is reagált ezekre. Előadásokat, konferenciákat tartott az emberi- és kisebbségi jogi témakörökben (elsősorban a délvidéki magyarság helyzetével, illetve az 1944-1945-ben elkövetett délvidéki magyarellenes népirtással kapcsolatban). A 2008. május végén készült jelentése fényképes dokumentációt és rövid összefoglalót tartalmaz a délvidéki magyarok helyzetéről.

A Brüsszelben, Becsey Zsolt és Tökés László európai parlamenti képviselők kezdeményezésére 2009. április 1-jén tartott közmeghallgatáson (hearing), amelynek célja az volt, hogy áttekintse, miként alakult a nemzeti és etnikai kisebbségek vajdasági helyzete az előző négy évben, emberjogi, gazdasági, jogi, politikai és kulturális-oktatási tekintetben, az Emberi Jogi Központ képviselője is részt vett. Az egyesület képviselői 2009. május 6-án a Sándor-palotában Sólyom László magyar köztársas-

²⁸ A <http://www.humanrightscenter.net/hu> honlap alapján.

sági elnökkel találkoztak, amelyen elsősorban a délvidéki magyarellenes atrocitásokról és jogsértésekről beszéltek.

Az EJK a 61 év börtönbüntetésre ítélt öt temerini fiú ügyével kapcsolatos tematikus honlapot indított, majd az elítéltek kegyelmi kérvényét egy petícióval egészítette ki, amelyben a 36 szervezet arra kéri Szerbia köztársasági elnökét, hogy pozitív döntést hozzon.

Az EJK *Mihez van jogunk?* című kiadványa (2009. december 25.) olyan, a vajdasági magyar közösség identitását, nyelvét, kultúráját érintő kérdésekkel foglalkozik, amelyek meghatározzák a mindennapi életet.

Az Európai Parlament 2009-ben az EJK-nak ítélte az Európai Polgár Díj egyikét.